MALTA

QORTI CIVILI PRIM AWLA (SEDE KOSTITUZZJONALI)
MALTA

ONOR. IMHALLEF
CARUANA DEMAJO GIANNINO

Seduta tad-29 ta' Ottubru, 2002

Rikors Numru. 751/2000/1

Rikors Kostituzzjonali nru 751/2000

Joseph John Grech
versus
Avukat {enerali

F’din il-kaw\a r-rikorrent qieg]ed jitlob rimedju g]ax qieg]ed ig]id illi ma t]arisx il-jedd tieg]u g]al smieg] xieraq fi \mien ra[jonevoli, im]ares ta]t l-art. 39 tal-Kostituzzjoni ta’ Malta [il-Kostituzzjoni] u l-art. 6 tal-Konvenzjoni Ewropea g]all-}arsien tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fundamentali [il-Konvenzjoni].
Ir-rikors ig]id illi r-rikorrent kien tressaq quddiem il-Qorti tal-Ma[istrati (Malta) b]ala Qorti Istruttorja u, wara, g]adda [uri fl-ismijiet **Repubblika ta’ Malta kontra Joseph John Grech** (att ta’ akku\a 1/92) mixli fuq erba’ kapi ta’ tentativ ta’ omi`idju. Deher l-ewwel darba quddiem il-Qorti tal-Ma[istrati fl-4 t’April 1988 u l-Avukat {enerali]are[l-att ta’ akku\a kontra tieg]u fit-2 ta’ Jannar 1992. Ressaq l-

e``ezzjonijiet preliminari tieg]u quddiem il-Qorti Kriminali fit-2 ta’ Di`embru 1993 u, wara li saret trattazzjoni dwar dawk l-e``ezzjonjiet, il-partijiet fil-25 ta’ Mejju 1995 qablu illi l-qorti tiddifferixxi g]as-sentenza dwar l-e``ezzjonijiet g]all-11 ta’ Settembru 1995. Minn hawn il-Qorti Kriminali baqg]et tag]ti dawn id-differimenti, dejjem g]as-sentenza fuq l-e``ezzjonijiet preliminari:
27 t’Ottubru 1995;
10 ta’ Jannar 1996;
23 ta’ Frar 1996;
22 ta’ Marzu 1996;
10 ta’ Mejju 1996;
21 ta’ {unju 1996;
29 ta’ Lulju 1996;
23 ta’ Settembru 1996;
31 t’Ottubru 1996; u
3 ta’Marzu 1997.
Kien biss fl-20 ta’ Marzu 1997, sena u seba’ xhur wara l-ewwel differiment g]as-sentenza, illi l-Qorti Kriminali tat is-sentenza dwar l-e``ezzjonijiet preliminari. Fl-24 ta’Marzu 1997 ir-rikorrent g]amel rikors ta’ appell quddiem il-Qorti ta’ l-Appell Kriminali kontra s-sentenza u wara li, fl-4 ta’ Novembru 1997, saret it-trattazzjoni, il-kaw\a [iet differita g]at-2 ta’ Marzu 1998 g]as-sentenza; is-sentenza ng]atat fid-9 ta’ Marzu 1998.
Ir-rikorrent ikompli jg]id illi fi\-\mien ta’ sena u xahar bejn id-9 ta’ Marzu 1998 u s-7 t’April 1999 baqa’ ma sar xejn. Fis-7 t’April 1999 l-Avukat Joseph Giglio g]amel rikors f’isem ir-rikorrent biex il-[uri jibda kemm jista’ jkun malajr u b’dikriet tat-13 ta’ Mejju 1999 il-Qorti Kriminali laqg]et it-talba u appuntat il-[uri g]all-10 ta’ Jannar 2000, tmien xhur wara. Minn dan il-[uri r-rikorrent instab mhux]ati ta’ l-akku\i kollha mi[juba kontra tieg]u.
Matul dan i\-\mien kollu r-rikorrent kien sospi\ mill-Korp tal-Pulizija sakemm [ie redintegrat fil-grad ta’ sur[ent, l-istess grad li kellu meta kien sospi\.
Ir-rikorrent hu tal-fehma illi, min]abba d-dewmien fil-pro`eduri kif imfisser fuq, kien hemm ksur tal-jedddijiet fundamentali tieg]u g]al smig] xieraq fi \mien ra[jonevoli, im]arsa ta]t l-art. 6 tal-Konvenzjoni u l-art. 39 tal-Kostituzzjoni. Il-ka\ tieg]u dam g]addej aktar minn tnax-il sena, u dam aktar minn tnax-il sena jistenna [udizzju

finali; dan kien trawma psikolo[iku u morali g]ar-rikorrent u g]all-familja u l-]bieb tieg]u, barra milli kien ukoll sospi\ mix-xog]ol.

Il-verbali tas-smig] juru illi r-rikorrent dejjem g]amel minn kollox biex jit]affu l-pro`eduri, g]alkemm, skond il-[urisprudenza tal-Qorti Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem, hu ma kellu ebda dmir jag]mel hekk. Dik il-[urisprudenza tg]id illi huwa dmir tal-qrati illi ma jkunx hemm dewmien biex jinqata' l-ka\, u huwa dmir spe`jali tal-qrati illi jag]mlu kull ma jistg]u biex ma jkun hemm ebda dewmien li ma jkunx [ustifikat. Dan huwa importanti]afna fil-qasam kriminali, sabiex il-mixli ma jdumx i\\ejjed fi stat ta' in`ertezza b]al ma [ara lir-rikorrent meta dam aktar minn tnax-il sena biex]a l-[udizzju finali.

G]alhekk ir-rikorrent talab illi din il-qorti:

1. tg]id illi hu ma ng]atax smieg] xieraq fi \mien ra[jonevoli u g]alhekk kien hemm ksur tal-jeddijiet tieg]u m]arsa ta]t l-art. 6 tal-Konvenzjoni u l-art. 39 tal-Kostituzzjoni; u

2. tag]ti dawk id-direttivi li jidhrulha xierqa fi`-`irkostanzi, partikolarment billi tordna li jing]ata lir-rikorrent kumpens xieraq g]all-ksur tal-jeddijiet fundamentali tieg]u.

L-intimat Avukat {enerali wie[eb illi, g]alkemm *prima facie* jidher illi \-\mien li g]adda sakemm ing]alaq il-pro`ess kien wie]ed twil, madankollu trid bilfors tara x'kienu r-ra[unijiet li wasslu g]al dan id-dewmien f'kull episodju tal-pro`ess. F'kull ka\, meta tqis illi tentativ wie]ed biss sar mir-rikorrent biex ifittex li j]affef il-pro`eduri, bir-rikors tieg]u tas-7 t'April 1999, ma jidhirx li r-rikorrent kien qieg]ed isofri minn dak it-trawma psikolo[iku u morali li jsemmi fir-rikors g]ax li kieku kien hekk kien imexxi ferm qabel.

Dwar is-sospensjoni tar-rikorrent mix-xog]ol waqt li kienu g]addejjin il-pro`eduri, l-intimat wie[eb illi r-rikorrent kien redintegrat g]al kollox u t]allas ukoll dak kollu li kien tnaqqas mis-salarju tieg]u. Kompla josserva illi qatt qabel ir-rikors tallum ir-rikorrent ma ressaq xi pretensjoni g]al kumpens quddiem l-awtoritajiet, jew qal kemm qieg]ed jippretendi.

Il-fatti li wasslu g]all-ka\ tallum [raw hekk:

Ir-rikorrent, li hu sur[ent fil-Korp tal-Pulizija, fl-4 t'April 1988 tressaq b'arrest quddiem il-Qorti tal-Ma[istrati mixli b'diversi reati, fosthom tentativ ta' qtil. Ing]ata l-]elsien mill-arrest dak in-nhar stess u nbdiet il-kumpilazzjoni.

Bejn l-14 t'April 1988 u t-30 t'Ottubru 1991 instemg]u]afna xhieda matul diversi seduti qrib ta' xulxin fi\-\mien sakemm, wara xi rinviji, u wkoll xi dewmien qasir billi kien hemm xi seduti meta xi xhieda ma dehrux, l-atti ntbag]tu lill-Avukat {enerali u dan ippre\enta l-att ta' l-akku\a kontra r-rikorrent fit-2 ta' Jannar 1992.

Ir-rikorrent ressaq e``ezzjonijiet preliminari quddiem il-Qorti Kriminali fit-2 ta' Di`embru 1993 u, wara li saret trattazzjoni dwar dawn l-e``ezzjonijiet, il-Qorti Kriminali fil-25 ta' Mejju 1995 iddifferiet il-kaw\a g]as-sentenza fuq l-e``ezzjonijiet g]all-11 ta' Settembru 1995. Is-sentenza i\da ma ng]atatx meta kellha ting]ata i\da ng]atat, wara g]axar differimenti, fl-20 ta' Marzu 1997. Matul dan i\-\mien ta' aktar minn sena u nofs meta l-kaw\a kienet qieg]da darba wara o]ra ti[i differita g]as-sentenza ma sar ebda progress fil-ka\.

Wara li ng]atat is-sentenza fl-20 ta' Marzu 1997, ir-rikorrent appella fl-24 ta' Marzu 1997, u ng]atat is-sentenza mill-Qorti ta' l-Appell fid-9 ta' Marzu 1998.

Baqa' ma sar xejn aktar sa ma, fis-7 t'April 1999, ir-rikorrent talab b'rikors illi l-[uri jibda kemm jista' jkun malajr, u b'dikriet tat-13 ta' Mejju 1999 il-Qorti Kriminali appuntat il-[uri g]all-10 ta' Jannar 2000.

Kif fisser fin-nota ta' osservazzjonijiet tieg]u, l-ilment tar-rikorrent dwar il-pro`eduri kriminali huma essenzjalment tlieta:

1. illi l-Qorti Kriminali tat is-sentenza fuq l-e``ezzjonijiet preliminari fl-20 ta' Marzu 1997 meta dik is-sentenza kellha ting]ata fil-11 ta' Settembru 1995 wara trattazzjoni li saret fil-25 ta' Mejju 1995;
2. illi, wara li fid-9 ta' Marzu 1998 inqata' l-appell mis-sentenza fuq l-e``ezzjonijiet preliminari, il-[uri [ie appuntat g]all-10 ta' Jannar 2000; u
3. illi b'kollox il-pro`eduri]adu aktar minn tnax-il sena, li matulhom ir-rikorrent kien sospi\ mix-xog]ol.

Il-fa\ijiet l-o]ra tal-pro`ess —il-kumpilazzjoni, il-pro`eduri quddiem il-Qorti ta' l-Appell Kriminali, u l-[uri nnifsu — jidher illi, meta tqis in-natura tal-ka\ u n-numru ta' xhieda, imxew b'effi`jenza, u fil-fatt ir-rikorrent ma g]andux ilment dwarhom ]lief illi l-pro`ess kollu, li minnu kienu parti,]a aktar minn tnax-il sena biex jintemm.

Il-fatt illi pro`ess kriminali jie]u tnax-il sena biex jintemm huwa \gur sinjal, g]all-inqas *prima facie*, illi l-pro`ess ma nqatax fi \mien ra[jonevoli, u jitfa' fuq l-istat l-oneru li juri illi dak i\-\mien kollu kien me]tie[biex il-pro`ess isir sew u ssir [ustizzja. Fil-fehma tal-qorti, lill-intimat ma se]]lux li juri li dak i\-\mien kollu kien tassew me]tie[.
~ertament kien hemm dewmien \ejjed biex ing]atat is-sentenza fuq l-e``ezzjonijiet preliminari: kellha ting]ata fil-11 ta' Settembru 1995 u ng]atat minflok fl-20 ta' Marzu 1997 wara g]axar differimenti, li jfisser illi l-Qorti Kriminali ikkalkolat]a\in g]al g]axar darbiet i\-\mien li kienet te]tie[biex tag]ti s-sentenza, u dan il-fatt \gur \ied mat-tensjoni li bil-fors kien i]oss ir-rikorrent kull meta, g]al g]axar darbiet, kien ji[i l-qorti biex jie]u sentenza u kull darba jsir jaf li ser ikollu jistenna sa darba o]ra. G]alhekk kien hemm ksur tal-jedd tar-rikorrent g]al pro`eduri effi`jenti mhux biss g]ax i\-\mien meta l-ka\ kien wieqaf jistenna s-sentenza kien itwal milli hu ra[jonevoli, i\da wkoll min]abba l-fatt illi ng]ataw g]axar differimenti g]as-sentenza.
Kien ukoll twil wisq i\-\mien biex beda l-[uri wara li nqata' l-appell mis-sentenza fuq l-e``ezzjonijiet preliminari, aktar u aktar meta tqis illi l-att ta' akku\a kien ilu li tressaq mit-2 ta' Jannar 1992, tmien snin qabel ma beda l-[uri.
Din il-qorti tapprezza illi l-Qorti Kriminali trid timxi bir-ri\orsi li g]andha u, meta dawn ma jkunux bi\\ejjed meta tqis in-numru ta' pro`eduri pendenti, ma tistax tag]mel aktar mill-a]jar li tista' biex tisma' u taqta' ka\ wara ie]or. Madankollu, jibqa' dejjem id-dmir ta' l-istat illi, meta r-ri\orsi allokati lill-qrati ma jkunux bi\\ejjed biex il-qrati jkunu jistg]u jaqtg]u il-kaw\i li jkollhom quddiemhom fi \mien ra[jonevoli wara smig] xieraq, jara li jing]ataw dak kollu li jkun me]tie[biex jaqdu sew il-funzjoni tag]hom.
Meta tqis ukoll dak li, fid-de`i\joni tal-Qorti Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem *in re* **Zimmerman u o]rajn kontra l-Isvizzera**[1], issejja] "*what was at stake for the [accused]*", u tqis illi r-rikorrent g]amel i\-\mien kollu bejn meta nbdew il-pro`eduri u meta ntemm il-[uri sospi\ mix-xog]ol tieg]u b'nofs paga, i\-\mien ta' tnax-il sena biex intemmu l-pro`eduri ma jistax ma jitqiesx \mien twil i\\ejjed.

---

1 13 ta' Lulju 1983, nº 66-A.

Din il-qorti g]alhekk issib illi kien hemm ksur tal-jedd tar-rikorent g]al smig] xieraq fi \mien ra[jonevoli.
Fadal issa li nqisu r-rimedju xieraq.
Rajna illi r-rikorrent g]amel tnax-il sena sospi\ mix-xog]ol b'nofs paga. Huwa minnu li kien ing]ata l-]elsien mill-arrest u, wara li ntemmu l-pro`eduri, kien redintegrat fil-grad li kellu qabel u ng]ata l-paga li kienet tnaqqsitlu. Kien ukoll, waqt li kienu g]adhom g]addejjin il-pro`eduri, ing]ata permess illi jag]mel xog]ol *part-time*.
Huwa minnu wkoll i\da illi matul i\-\mien li dam sospi\ mix-xog]ol tilef opportunitajiet li jimxi 'l quddiem fil-karriera tieg]u. Barra minn hekk, trid ukoll tqis il-fatt illi kien hemm ksur mhux irrelevanti ta' jedd fundamentali tieg]u li jag]ti lil din il-qorti s-setg]a li tag]ti wkoll kumpens g]al danni morali.
Wara li qieset dan kollu, din il-qorti hija tal-fehma illi kumpens ta' sitt mitt lira (Lm600) jkun xieraq fi`-`irkostanzi tal-ka\.
G]al dawn ir-ra[unijiet il-qorti taqta' l-kaw\a billi tg]id illi kien hemm ksur tal-jedd fundamentali tar-rikorrent, im]ares ta]t l-art. 39 tal-Kostituzzjoni u l-art. 6 tal-Konvenzjoni, g]al smieg] xieraq fi \mien ra[jonevoli, tillikwida l-kumpens g]al dan il-ksur ta' dritt fundamentali fis-somma ta' sitt mitt lira (Lm600) u tikkundanna lill-intimat i]allas lir-rikorrent id-danni likwidati flimkien ma' l-ispejje\ ta' din il-kaw\a.

Giannino Caruana Demajo — Christine Galea
Im]allef — Dep. Re[.